

Baerne

In dit nummer o.a.:

- 🏠 Franz Stracké - een begenadigd beeldhouwer
- 🏠 Spannende speurtocht: korenmolen De Baars krijgt opnieuw kleur!
- 🏠 DOKA-zegels (1963-1975)

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN DE VOORZITTER

De eerste vijf maanden van 2018 stonden bol van verenigingsactiviteiten. Als eerste noem ik de opening van de nieuwe tentoonstelling over Franz Stracké en zijn familie op zaterdag 14 april. Een zeer geanimeerde bijeenkomst met veel belangstellenden. De opening werd verricht door Frédérique Brinkerink, conservator bij het Museum Beelden aan Zee. Voor deze tentoonstelling hebben wij een bruikleenovereenkomst met de gemeente gesloten voor o.a. het marmeren beeld 'Drinkend (herders)jongetje'. Fijn dat wij op deze wijze met de gemeente kunnen samenwerken. Ook een woord van dank voor verhuisbedrijf Witteveen dat op zeer vakkundige wijze om niet het transport van de kunstobjecten heeft verzorgd!

Op 25 april jl. waren wij aanwezig bij de ont-hulling van de gedenksteen in het Baarnse Bos voor Arnold Loterijman, die vlak voor het eind van de oorlog daar is gefusilleerd. Op 1 mei heeft Leon Giesen in Brandpunt zijn voorstel-ling over Loterijman - op initiatief van de HKB - nog een keer opgevoerd. Het was een zeer in-drukwekkend en aangrijpend optreden.

Inmiddels zijn wij samen met het bestuur van de stichting Tussen Vecht en Eem druk bezig met de voorbereiding van de jaarlijkse open dag, die dit jaar op 6 oktober in Baarn plaats-vindt. Zet deze datum vast in uw agenda, want het belooft een interessante dag te worden! Het thema is 'Indië tussen Vecht en Eem'.

Wij zijn blij dat Sandra van Berkum bereid is om namens de HKB zitting te nemen in de gemeen-telijke 'Klankbordgroep Erfgoedwaardenkaart'.

Dit met als doel om tot een gemeentelijke visie te komen, die gericht is op het behoud en ver-sterking van het cultureel erfgoed binnen de gemeente Baarn.

Verder zijn we als bestuur de afgelopen periode flink druk geweest met het opstellen van een privacyprotocol en –statement in het kader van de eind mei van kracht geworden Algemene Verordening Gegevensbescherming. Meer in-formatie hierover kunt u lezen op onze web-site.

De jaarlijkse excursie gaat dit jaar naar Doesburg. Op pag. 63 vindt u alle informatie.

Rest mij u allen een fijne zomer(vakantie) toe te wensen!

Met vriendelijke groet,
Jan Baerends

INHOUD

Van de voorzitter	33
Franz Stracké	34
Speurtocht naar korenmolen De Baars	44
Rectificatie 'Baarn in WOII'	51
DOKA-zegels (1963-1975)	54
DOKA-puzzel	60
Giften eerste kwartaal 2018	62
Excursie naar Doesburg	63
Colofon en agenda	64

Foto omslag: De Baars op locatie, overlay met aquarel van Flehite (Atlas van 's Gravesloot).

FRANZ STRACKÉ - EEN BEGENADIGD BEELDHOUWER

Honderdtwintig jaar geleden, op 26 maart 1898, overleed de beeldhouwer Franz Stracké in huize Eemlust aan de Kerkstraat in Baarn. Veel Baarnars zegt deze naam waarschijnlijk niets. Tenzij je bij een huwelijk of een raadsvergadering in het Baarnse gemeentehuis bent geweest en vast bewonderend hebt gekeken naar het marmeren beeld *Drinkend (herders) jongetje*¹. Dit beeld laat zien over welk een artistieke begaafdheid Franz Stracké beschikte. De verfijning, het oog voor detail en de juiste proporties zijn van een uitzonderlijk hoog niveau. Geen wonder dat vooraanstaande Nederlandse musea graag werken van Stracké in hun collectie hebben. Maar wie was deze Franz Stracké en wat is zijn relatie met Baarn?

door Jan Baerends

Het kunstenaarsgeslacht Stracké

Wie op zoek is naar kunstwerken van Stracké moet zich er allereerst van vergewissen om welke Stracké het gaat. Het geslacht Stracké was een zeer kunstzinnige familie en telde veel beeld- en steenhouders en ook enkele schilders. In de figuur hiernaast is een beknopte genealogie² van de familie opgenomen.

Franz [2.3] en zijn oudere broer Johan Theodore [2.2] zijn samen met het gezin van hun vader Ignatius [1] in 1842 vanuit Dorsten (Westfalen, Duitsland) naar Arnhem in Nederland verhuisd. De oudste zoon Gottfried [2.1], een veelbelovend beeldhouwer, bleef in Duitsland, waar hij op 35-jarige leeftijd in Bocholt overleed aan een rookvergiftiging, toen hij – zo gaat het verhaal – een buurman uit diens brandende huis probeerde te redden.

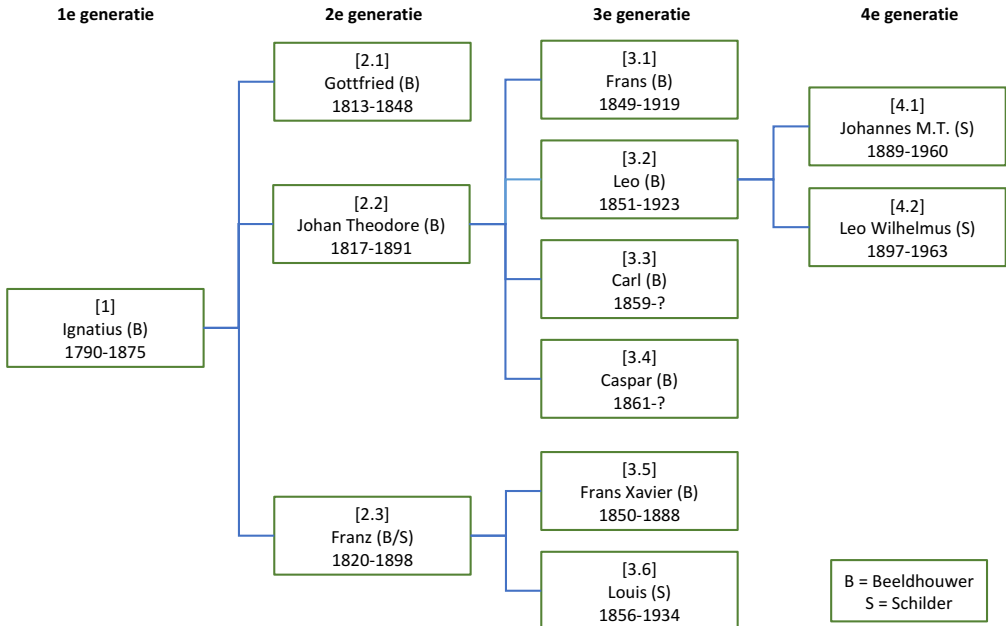
Vader Ignatius is met zijn andere zoons ongetwijfeld naar Nederland gekomen, omdat in de Franse tijd een einde was gemaakt aan de achterstelling van de katholieken in Nederland met als gevolg dat halverwege de 19e eeuw er veel katholieke kerken werden gebouwd. Voor deze kerken waren veel beelden nodig.

Portret Franz Stracké (coll. HKB).

De Strackés, zelf katholiek, konden met hun vakmanschap hieraan een belangrijke bijdrage leveren. Johan Theodore is al snel naar Brussel

vertrokken waar hij in de leer ging bij Willem Geefs. Na wat omzwervingen heeft hij zich gevestigd in Rotterdam, waar zijn drie oudste zonen [3.1 t/m 3.3] halverwege de 19e eeuw zijn geboren ³.

Johan Theodore was een heel productief kunstenaar en reisde het werk achterna in een groot deel van West-Europa ⁴. Maar in 1876 wordt hij door de gemeenteraad van 's-Hertogenbosch benoemd tot directeur van de Koninklijke School voor Nuttige en Beeldende Kunsten. Bekende werken van hem zijn het Tollens-standbeeld in het park onder de Euromast te Rotterdam en het standbeeld van graaf Jan van Nassau op het Domplein te Utrecht. In 1891 neemt Johan Theodore ontslag als directeur van de Koninklijke School en verhuist naar Keulen, waar hij en zijn vrouw

nog datzelfde jaar overlijden. Ook zijn zonen hebben het vak van beeld- en steenhouwer beoefend, maar waren bepaald niet zo talentvol. Zo staat in Delft het Hugo de Groot standbeeld van Frans [3.1] en in Oudenbosch het Zouavenmonument van Leo [3.2].

Het gezin Franz Stracké

Franz [2.3] was minder reislustig dan zijn broer en bleef aanvankelijk werken in het atelier van zijn vader in Arnhem ⁵. In 1847 trouwt hij met Johanna Geertruida Verwajen en zij kregen zes kinderen. De oudste zoon wordt levenloos geboren en twee andere zonen overlijden in hun kindertijd (nog geen 1 en 11 jaar oud).

De twee overgebleven zonen zijn Frans Xavier [3.5] en Louis [3.6]. Frans Xavier, ook beeldhouwer, overleed op 33-jarige leeftijd in Utrecht.

Zijn bekendste werk is het monument voor de gebroeders Houtman te Gouda. Louis was geen beeldhouwer, maar schilder. Als erfgenaam woonde hij samen met zijn vrouw Anna Maria Struben tot zijn overlijden in 1934 in huize Eemwijk, maar hierover later meer. Franz' enige dochter, Maria Johanna Geertruida was verpleegster en overleed op 11 juli 1923 in Baarn.

Sint Franciscus Xaveriuskerk in Amersfoort.

De beeldhouwer Franz Stracké

Franz Stracké legde zich in zijn beginperiode als zelfstandig beeldhouwer vooral toe op kerkelijke kunst in de (neo)gotische stijl. Ook zijn grafmonumenten zijn in deze periode talrijk. Wie kerkelijke kunst van zijn hand wil zien, hoeft niet ver te gaan. In de Sint Franciscus Xaveriuskerk in Amersfoort zijn de zijmuren van de kerk voorzien van tien heiligenbeelden. De beelden uit 1862 zijn gestoken uit eikenhout en crème-wit beschilderd. Het betreft zes mannelijke heiligen (Theodorus, Vincentius, Willibrord, Bonifatius, Petrus en Paulus) en vier vrouwelijke (Maria Magdalena, Agnes, Barbara en Anna). Het honorarium dat Stracké

hiervoor ontving bedroeg f 2.500,-.

Een oudere beeldengroep van Stracké in deze kerk dateert uit 1852. Het is de calvarie, die zich in een nis midden van het retabel boven het hoofdaltaar bevindt. In het midden Christus aan het kruis met aan de ene zijde zijn moeder Maria en aan de andere zijde de apostel Johannes. Verder vinden we in deze kerk nog twee schilderijen van Stracké: *Christus als de Goede Herder* en *Henricus de Heilige*.

Christus als de Goede Herder (www.xaveriuskerk-amersfoort.nl).

Kunsthistoricus Annemieke Hoogenboom schrijft hierover het volgende:

*Zowel de figuur van de Goede Herder als die van Henricus hebben opvallend krachtig gemodelleerde lichamen gehuld in zwaar vallende kleding, die Stracké's vaardigheid als beeldhouwer verraden. Maar de anatomie van de figuren als geheel en de manier waarop de Goede Herder in het kale, doornige landschap staat, zijn voor kritiek vatbaar. Het is niet verwonderlijk dat Stracké in zijn verdere loopbaan het penseel nog maar zelden heeft opgenomen en vooral succes gezocht en gevonden heeft in de beeldhouwkunst.*⁶

Stracké begaf zich in zijn beginperiode als kunstenaar overigens ook al op het gebied van de profane of genrekunst. Zo nam hij in 1856 de gevelversiering van het gebouw van de kunstenaarsvereniging Arti et Amicitiae aan het Rokin in Amsterdam voor zijn rekening. Het betreft vier levensgrote vrouwenfiguren tussen de vensteropeningen op de eerste verdieping, voorstellende de schilder-, beeldhouw-, bouw-

Drinkend (herders)jongetje.

en graveerkunst. Verder zijn van Stracké op dezelfde gevel zes medaillonportretten aangebracht van Lucas van Leyden, Goltzius, H. de Keijzer, Rembrandt, Jacob van Kampen en Ruysdael.

Bij een eerste opzet voor een oevrecatalogus in het kader van een promotieonderzoek heeft Frédérique Brinkerink in 2016 meer dan 150 werken van Franz Stracké geïnventariseerd. Het betreft naast in opdracht vervaardigde kerkelijke kunst, grafmonumenten, portretbustes, gebeeldhouwde meubelen en me-

Twee moeders (coll. Rijksmuseum, Amsterdam).

dailions, ook veel beelden die voor studie of zijn plezier vervaardigd lijken te zijn, zoals het *Drinkend (herders)jongetje*.

In het bestek van dit artikel is het onmogelijk om alle werken van Stracké te bespreken. Toch wil ik er enkele aanstippen. Allereerst het marmeren beeld *Honingdieven* uit 1867. Dit is te zien in het atrium van het Rijnstate Ziekenhuis in Arnhem. Prachtig hoe de bijen op het kleed van het zittende kind zijn aangebracht. In dezelfde sfeer kan het marmeren beeld *Doornroosje* uit 1869 worden genoemd, dat is opgenomen in de collectie van het Rijksmuseum te Amsterdam. In dit museum staat op zaal het terracotta beeldje *Twee moeders* uit 1893.

De *Italiaanse visser* uit 1869, vervaardigd uit de steensoort *pierre de Caen*, is te vinden in het Dordrechts Museum. In de openbare ruimte staan naast de vele grafmonumenten ook enkele beeldhouwwerken van Stracké. Als eerste kan worden vermeld het monument *Alcmaria Victrix* (kalksteen) uit 1876 in het Victoriepark te Alkmaar. En als tweede noem ik het bronzen borstbeeld van prins Hendrik (de Zeevaarder) uit 1885 voor het Scheepvaarthuis aan de Prins Hendrikkade in Amsterdam. Een beeld dat uitmunt 'van een zwierige bravour'.⁷

Ook de Historische Kring Baerne (hierna HKB) en de gemeente Baarn beschikken over een aanzienlijke collectie marmeren, terracotta en pleisterbeelden van Stracké.⁸

Professor Stracké

De beeldhouwwerken van Stracké moeten indruk hebben gemaakt in zijn tijd, want in 1870 wordt hij benoemd tot hoogleraar aan de Rijks Akademie van Beeldende Kunsten te

Amsterdam.⁹ In het jaarverslag van het eerste academiejaar lezen we dat Stracké 14 uur per week les gaf.¹⁰ En in het jaarverslag van 1873 lezen we over Stracké het volgende:

Het onderwijs in het boetseren door den Hoogleraar Stracké gegeven, wordt steeds met lust en ijver gevolgd door al de daartoe geroepen leerlingen. De Hoogleraar Stracké behandelde voor de leerlingen der afdeling Schilderkunst de vergelijkende proportieeler en in de nieuwen cursus de vergelijkende anatomie. In de eerste plaats werd daarbij gewezen op de verschillende menschenrassen en de tweehandige dieren en later meer bijzonder op het maaksel der roofdieren en der eenhoevige dieren, vooral van het paard. Het skelet en de spieren worden bij deze lessen aanschouwelijk voorgesteld in daartoe door den Hoogleraar vervaardigde teekeningen, in pleisterbeelden en fragmenten en in omtrekken op het bord.

Wegens de aanvaarding van het hooglerschap verhuist het gezin Stracké in november 1870 van Arnhem naar Amsterdam. Na eerst drie jaar op de Plantage Middenlaan en twee jaar op de Oudezijds Voorburgwal te hebben gewoond, verhuist de familie in april 1878 naar de Stadhouderskade, waar Stracké een huis heeft laten bouwen met op de begane grond een atelier.

Op 22 april 1877 overlijdt zijn vrouw Johanna. Ruim een jaar later op 9 mei 1878 hertrouwt Stracké in Brummen met één van zijn leerlingen: Sara Hendrina Josina van Bosse (zij waren toen resp. 58 en 41 jaar). Sara van Bosse 'schilderde, tekende en beeldhouwde uit liefhebberij'. Zij heeft o.a. een portretbuste van Betje Wolff in gips gemaakt, die zich bevindt in het Museum Betje Wolff in Middenbeemster.

Ook heeft zij van haar man Franz in gips een portretbuste gemaakt, die in het bezit is van de HKB. Van haar schilderwerk bezit de gemeente Baarn een portret van zuster Reijken, die als verpleegster werkzaam was bij de familie Stracké van 1917 tot 1920. Dit schilderij schijnt – zo gaat althans het verhaal – na Sara's overlijden in 1922 te zijn afgemaakt door haar stiefzoon Louis Stracké.

Hoe het hoogleraarschap van Stracké moet worden beoordeeld is moeilijk te zeggen. In de vijftiger jaren van de vorige eeuw oordeelt Van Daalen in zijn boek vrij hard over Stracké. Na aanvaarding van het hoogleraarschap verliest Stracké zijn onbevangingheid:

Wat hij na 1870 maakte, hetzij in de monumentale, of in de salonkunst, getuigt van een neiging tot het offer aan de publieke smaak, tot het 'meedoen' met een mode.

Zelfportret (coll. HKB).

En verderop in zijn boek zegt Van Daalen: *(Stracké) was niet in staat om een nieuwe fase in het academisch onderwijs tot stand te brengen of een nieuwe 'school' te vestigen.* Inderdaad, Stracké was niet gevoelig voor ontwikkelingen en vernieuwingen in de beeldhouwkunst, die in de tweede helft van de 19e eeuw met name in Parijs plaatsvonden, zoals het impressionisme, waarvan de beeldhouwer Rodin (1840-1917) één van de belangrijkste vertegenwoordigers was. Stracké bleef met zijn technisch perfect uitgevoerde beelden vasthouden aan de stijl van de beeldhouwkunst uit zijn jeugd.

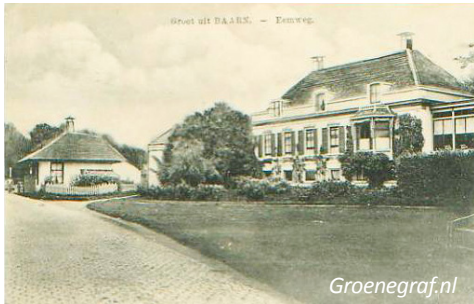
Op 1 augustus 1890 werd hoogleraar Stracké op zijn eigen verzoek eervol ontslag verleend.

Huize Eemwijk

Een jaar voor de pensionering van Franz was het echtpaar Stracké naar huize Eemwijk, Kerkstraat 41 te Baarn verhuisd. De villa werd gekocht door zijn vrouw Sara. Dit zal niet toevallig zijn geweest, want de grootvader van Sara, J.D. van Bosse, bewoonde villa Nieuwerhoek aan de oostzijde van de Brink. Zij zal ongetwijfeld verschillende malen bij haar grootvader op bezoek zijn geweest en toen het liefelijke Baarn hebben ontdekt.

Het echtpaar Stracké heeft in de Baarnse jaren verschillende buitenlandse reizen gemaakt, onder andere naar Italië. Stracké maakte daar in zijn schetsboek prachtige tekeningen van zuilen, ornamenten en gebouwen (dit schetsboek is in het bezit van de HKB). Het verhaal gaat dat hij als herinnering aan zijn reis naar Italië in 1893 het eerdergenoemde beeld *Drinkend (herders)jongetje* heeft gemaakt. Het beeld is gesigneerd met 'F Stracke Amsterdam 1893'. Amsterdam is vreemd, want hij woonde al vanaf 1889 in Baarn.

De gezondheid van Stracké noopte hem, zoals eerder toen hij nog professor was, te gaan kuren in Wiesbaden, Duitsland. In die tijd heeft hij ook het schilderpenseel weer opgepakt, omdat het beeldhouwen hem te zwaar werd. De HKB beschikt over een klein, maar mooi in olieverf uitgevoerd zelfportret van hem uit deze periode.

Op 26 maart 1898 overlijdt Franz Stracké in huize Eemwijk. Hij wordt niet ver van zijn huis begraven op de RK-begraafplaats aan de Kerkstraat. Later wordt zijn dochter Maria (1851-1923) in hetzelfde graf als haar vader begraven. Op 23 april 2004 werd de grafsteen overgebracht naar de Nieuwe Algemene Begraafplaats aan de Wijkamplaan.¹¹ Een beetje wrang is het wel, dat de man die zoveel grafmonumenten voor anderen heeft gemaakt, zelf werd toegedekt met een sobere grijze steen.

Zijn weduwe overlijdt op 6 april 1922 in Baarn. Uit een kleine rouwadvertentie in de *Soester Courant* van 8 april 1922 blijkt dat zij is begraven te Muiderberg. Twee jaar later betreft de jongste zoon van Stracké, de kunstschilder Louis, samen met zijn vrouw Anna Maria Struben, huize Eemwijk. Louis was leerling aan de Rijksacademie te Amsterdam en aan

de Academie voor Beeldende Kunsten te Antwerpen. Voordat hij op Eemwijk kwam wonen, woonde en werkte hij in Amsterdam, Antwerpen, Brussel, Parijs en Soest. Van hem zijn verschillende werken in het bezit van de gemeente Baarn en de HKB. Het schilderij *Meisje met peer* laat zien dat Louis als schilder over het nodige kunstenaarstalent beschikt en daarmee – zij het in een andere discipline – op een waardige manier in de voetsporen van zijn vader treedt.

Meisje met peer.

Na het overlijden van Louis op 25 januari 1934 blijft zijn weduwe tot haar dood in november 1948 wonen op huize Eemwijk. In maart 1949 koopt de gemeente Baarn de villa voor f 20.000,-. De restauratiekosten belopen uiteindelijk f 4.000,-. Het pand is daarbij geschikt gemaakt voor bewoning door twee gezinnen. De aankoop van de gemeente was vooral gericht op de verwerving van de bijbehorende gronden om onder andere het kruispunt Kerkstraat-Eemweg-Faas Eliaslaan te kunnen aanpassen.

De gemeente en de HKB koesteren nog veel van de werken van de Strackés, zodat ook in de toekomst de naam en de kunst van Stracké deel blijven uitmaken van ons culturele erfgoed.

Beeld

Tenzij anders vermeld, afkomstig van de auteur.

Bronnen

Archief Baarnsche Courant

Archief Eemland

Archief Historische Kring Baerne

Banck, J.E. : 'Ter nagedachtenis van F. Stracké' in *Eigen Haard*, jaargang 1898.

Brinkerink, F.: *De kunstenaarsfamilie Stracké* (concept), 2016

Daalen, P.K. van: *Nederlandse Beeldhouwers in de negentiende eeuw* (1957)

Hoogenboom, A. e.a.: *Sint Franciscus Xaveriuskerk Amersfoort 1817-2017* (2017)

Noordbrabants Museum, catalogus *Naar gothieken kunstzin* (1979)

Noten

1. Dit beeld staat in de entreehal van het historische gemeentehuis aan de Laanstraat.
2. Alleen de familieleden zijn vermeld die hun sporen in de kunst hebben achtergelaten.
3. De jongste zoon Caspar is in Münster geboren.
4. O.a. Brussel, Parijs, Berlijn, Rotterdam, Münster, Amsterdam, Trier, Den Bosch en Keulen.
5. Volgens J.K. van Loon is Franz vijf jaar na aankomst in Arnhem als zelfstandig beeldhouwer aan de slag gegaan (*Baarnsche Courant* d.d. 18-04-1958).
6. A. Hoogenboom e.a., p. 199.
7. P.K. van Daalen, p. 62.
8. Deze zijn te zien op de expositie over de kunstenaarsfamilie Stracké van de HKB van 14 april tot 13 augustus 2018.
9. De HKB beschikt over de originele handgeschreven benoemingsbrief d.d. 19-09-1870 van de Minister van Binnenlandse Zaken. En over de jaarverslagen 1870 en 1873 van de Rijksacademie van Beeldende Kunsten, Amsterdam.
10. Het lesprogramma omvatte: 1 uur vergelijkende proportieles, 5 uur boetseren naar antiek, 3 uur boetseren naar het naaktmodel, 3 uur praktisch beeldhouwen, 1 uur model-draperen en 1 uur plastische compositie.
11. Aldus informatie verkregen van de heer A. Naber (via de heer J. Naber).

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix

Bruno Söhnle

Seiko

Pulsar

Breil

Danish Design

Tommy Hilfiger

Zinzi

Rosa di Luca

ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

SPANNENDE SPEURTOCHT BEGINT IN DE KRINGLOOPWINKEL: KORENMOLEN DE BAARS KRIJGT OPNIEUW KLEUR!

De populaire televisieserie *De Kringloopwinkel* geeft een goed beeld van het succes en de betekenis van dit inmiddels niet meer weg te denken instituut in onze samenleving. Afgelopen voorjaar vond ik in de kringloopwinkel in Eemnes een aquarel, die de start was van een persoonlijke speurtocht met een bijzondere uitkomst.

door Karel Loeff *

Trouvaille

Het was een mooie voorjaarsdag en zoals wel vaker nam ik een kijkje in een van de kringloopwinkels in onze regio. Mijn blik werd getroffen door een prent in een lijst met de voorstelling van een molen aan een watertje. De lijst - redelijk oud, met een profiel en geschilderde houtnerfstructuur die duiden op de jaren rond 1920 - had een kleine beschadiging in een hoek. De achterkant was dichtgeplakt met bruin oud pakpapier. De prent was nooit uit de lijst gehaald. Een dikke veter verraadde dat het zo bij iemand van de muur moest zijn gehaald zonder goed te zijn bekeken. Was het gewoon decoratie geweest? En waar kwam het vandaan?

De voorzijde van de prent liet zien dat deze was geplakt op enigszins vergeeld karton. De prent was ouder dan de lijst. Iets warm begon in mij te gloeien: geen stippeltjes van drukwerk, een echte aquarel dus. Maar wanneer was deze gemaakt?

Aan de hand van de stijl van schilderen, het soort papier, het onderwerp en de compositie maakte ik een grove inschatting: rond 1820. Gezichtjes van landelijk Nederland kwamen vaker voor, de figuurtjes waren niet bijzonder goed geschilderd, er was geen sprake van een signatuur, een verdienstelijk amateur moet dit

plekje op een mooie dag hebben vereeuwigd. Toen kwam de vraag: waar zou het kunnen zijn? Daarbij kwam mijn kennis als architectuurliefhebber van pas. De molen is van het type standerdmolen en daarvan bestaan er in ons land nog een aantal. De meeste staan in Noord-Brabant. Maar het type is zeer oud en kwam op meer plaatsen voor.

Als liefhebber van 't Gooi kwam de molen van Huizen in mij op. Deze werd in 1916, na een felle strijd over sloop en behoud, als een van de eerste objecten verplaatst naar het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem. Naast deze Huizer molen stond ook iets van een woning. Maar klopte dat wel met het water waarin de twee figuurtjes aan het vissen waren?

In Huizen of adres onbekend?

Het vervolg van de speurtocht wil ik graag met u delen, niet eens vanwege de uitkomst als wel vanwege hoe mijn zoektocht verder ging. Ik nam een foto van het schilderij met mijn mobiele telefoon en appte die naar Nienke de Wit, directeur van Museum het Schoutenhuis in Huizen. Haar antwoord kwam vrijwel meteen. Nee, het was niet de Huizer molen.

Maar ik had nog een hulplijn. Mijn nieuwe beleidsmedewerker bij Heemschut, Christian

De vondst van de auteur in de Kringloopwinkel van Eemnes.

Pfeiffer, komt uit Weesp en is redacteur bij het blad *Molens* van de vereniging De Hollandsche Molen. Als iemand me zou kunnen helpen... Ik appte hem de foto en reed huiswaarts.

Christian appte snel terug, nog voor ik bij mijn volgende bestemming was. Mét een link naar [Wikipedia.org](https://www.wikipedia.org). 'Mijn' molen was bekend: het was de Eemsche Molen in Baarn, genaamd 'De Baars'! De zwart-wit afbeelding op Wikipedia leek razend veel op dat wat ik had laten liggen bij de kringloop.

Maar hoe was Christian zo snel aan deze informatie gekomen? Parate kennis? Nee. Op Google is een programma waarin je afbeeldingen kan inladen. De nieuwe technieken van *big data* en herkenning maken het mogelijk dat er

een match optreedt. Een beetje zoals je ziet in Amerikaanse politseries. Dat had hij gedaan met de foto van het schilderij, met het verbluffende resultaat van eenzelfde afbeelding in zwart-wit. Christian was enthousiast over de aquarel: zelden had hij een afbeelding van een molen gezien die zo nauwgezet en goed was geschilderd. Voor € 17,50 had hij dat prentje ook zonder plaats en datering wel aan de muur willen hangen.

Terug naar de kringloop dus. Gelukkig was de aquarel er nog en blij als een kind sloot ik aan in de rij bij de kassa. De molen van Baarn, reeds lang geleden afgebroken, was van mij. Even genieten. Al had ik geen plek om de aanwinst op te hangen.

De Baars (wikipedia.org).

De Baars krijgt kleur

Maar mijn speurtocht was nog niet afgerond. Via dezelfde bron op Wikipedia belandde ik in de molendatabase van verdwenen molens. Daarin stond, naast de coördinaten van de locatie van de molen, een behoorlijk complete historische beschrijving.

De Baars ofwel de Eemsche Molen stond aan de westelijke oever van de Eem. Het was een korenmolen van het type standaardmolen en moet voor 1640 zijn gebouwd. Dat gegeven was gebaseerd op een lijst uit dat jaar, bewaard in het Rijksarchief, waarin alle bestaande molens werden vermeld. De molen maalde voor het rayon Eembrugge, Eemdijk (vroeger Dijkhuizen geheten) en Baarn. Interessant was dat de molen voor 1832 moest zijn gesloopt. Dat laatste bevestigde de datering van het schilderij die ik had gedaan.

Als 'auteur' werd bij de afbeelding op Wikipedia ook nog een naam vermeld: Frederik Willem Veldhuysen. Wie was deze man? En hoe was dat zwart-witte beeld, dat toch zo sterk leek op mijn aquarel in kleur, op Wikipedia beland? Mijn volgende stap was een bezoekje aan de Historische Kring Baerne, die in 2015 de afbeelding op het internet had geplaatst. Een

alleraardigste dame leidde me door de bronnen. Via de computer kwamen we op een paar boektitels, maar ook op een documentatiemap getiteld 'Molen a.d. Eem, Archivalia'. Daarin bleek nog een andere afbeelding van De Baars te zitten, een zwart-witte kopie van een aquarel in pen en sepia die door ene G. Hulseboom was gesigeneerd. Het origineel bevond zich volgens bijschrift in museum Flehite te Amersfoort. Ik maakte een kopie om thuis verder onderzoek te doen. Weldra vond ik online de aquarel in kleur op mijn scherm. Het werk met collectienummer 1921-160 is in de beeldbank van Flehite echter niet toegeschreven aan G. Hulseboom maar aan een zekere H. v.d. Waal, over wie ik nog geen nadere informatie heb gevonden.

Het belang van Pluim als onderzoeker

In de archivaliamap bij de HKB bevonden zich ook aantekeningen van T. Pluim over de Zandvoortsche molen, de andere molen in Baarn. Pluim had bij zijn onderzoek een akte ontdekt, gedateerd 1 november 1746, waaruit blijkt dat de eigenaar van de Zandvoortsche molen, Jan Gerritse Varecamp, de Eemsche molen verkoopt. Dat doet hij samen met de molenaarswoning, en naar mijn idee kan het niet anders dan dat het boerderijtje is dat op mijn aquarel staat. Voor f 1.090 wordt ene Evert van Zeyst de nieuwe eigenaar. De zeilen, touwen en maalstenen worden niet mee verkocht, waarschijnlijk omdat Varecamp die gebruikte voor zijn andere molen. Overigens bevatte de map met archivalia een prachtige getypte transcriptie met alle verkoopaktes. Een waar genot voor hen die er nog verder in willen duiken!

Evert van Zeyst was in 1738 getrouwd met een zuster van de verkopende partij. De molen

De Eemsche molen van Flehite (Atlas van 's Gravesloot), met links de torenspits van de Pauluskerk.

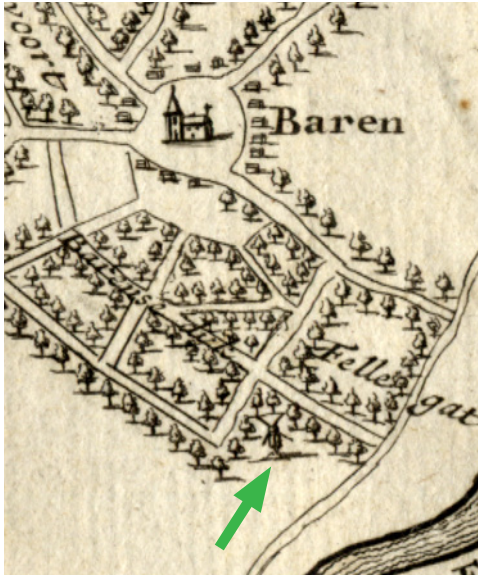
bleef dus in de familie. Everts zoon Cornelis is volgens Pluim in 1799 ook nog molenaar op De Baars. In 1807 wordt gemeld dat de molen een zogenaamde geldmolen is: het maalloon wordt in geld en niet in meel voldaan. Het loon bedroeg vier stuivers op een mud en er werd voornamelijk rogge gemalen.

Pluim kon de datum van sloop niet vinden. Hij vermoedt dat jhr. mr. Faas Elias, eigenaar van de nabijgelegen buitenplaats Schoonoord, de molen kocht en deze rond 1840 sloopte. Hij baseert zich op informatie van een oude inwoner, die wist te vertellen dat Faas Elias zo zijn landgoed wilde vergroten en afsluiten voor publiek, hetgeen niet geschiedde door de uitkomst van een aangespannen rechtszaak. Een mondelinge bron is ook een bron, ik geloof Pluim inmiddels op zijn woord.

En dan vermeldt Pluim vervolgens iets dat betrekking heeft op mijn aquarel:

De Eemsche molen is – naar ik heb opgespoord – omstreeks 1830 in waterverf geschilderd door den toenmaals bekenden Baarnsche kunstschilder Frederik Willem Velduysen (verwant aan de familie Van den Hoek)... en is nog te zien aan de Baarnsche Dijk no. 5 bij Juffrouw Moolenaar, geboren Van den Hoek, eveneens aan de familie van dien naam verwant. Zij heeft mij welwillend toegestaan van de tekening een fotografische reproductie te laten maken, voor het gemeente-archief van groot belang.

Voilà: de herkomst van mijn aquarel is bekend. De toeschrijving, die overal wordt herhaald, eveneens. Ik ga op zoek naar de foto. Want waar is die gebleven?

Detail uit een kaart van de Eem (1720) waarop de molen onderin te zien is (coll. Archief Eemland).

Via de database van de HKB vinden we de foto en wordt het origineel uit de map gehaald. 'Proefdruk, beperkt houdbaar' staat achter op de fragiele, maar wonderwel bewaarde foto. En ook staat er: 'A 0095 dupl'. Zou er nog een afdruk bestaan? De stempelafdruk van de HKB laat er geen twijfel over bestaan, deze foto is van hen. In hanenpotig, bijna onleesbaar handschrift staat er ook iets bij: 'Hooyer II'.

G. Hooyer brengt in de jaren 1970 twee delen uit over de geschiedenis van Baarn. In deel 2 staat een hoofdstuk getiteld 'Op en om onze molens'. Hij beschrijft vrijwel hetzelfde als Pluim al deed in 1932. Maar er staat ook een foto bij op pagina 97. Nu weet ik hoe de kopie van de kopie in zwart-wit is beland op internet! En ik kan de kleur er nu aan toevoegen! De Baars is helemaal terecht.

Op zoek naar de locatie

In de map Archivalia tref ik bovendien nóg een bijzonder document over De Baars, een rapport van het archeologisch onderzoek op de plaats van de molen, uitgevoerd in 1983. Onder regie van Bart Braat wordt onder begeleiding van de Rijksdienst voor Oudheidkundige Bodemonderzoek (ROB), door amateur-archeologen gezocht naar sporen van de molen. En met resultaat! Al in 1975 was, op basis van een gerucht dat in een weiland van de heer Daatselaar stenen in de grond zouden zitten, door ARWE van de HKB gekeken naar de plek van de molen. Volgens het rapport uit 1983 werd het terrein gebruikt voor het inkuielen van gras...

Op de locatie werden drie van de vier stenen fundamente van de standermolen aangetroffen. Via foto's en tekeningen zijn de fundamente nauwkeurig in beeld gebracht en op een kaart ingetekend samen met de overige vondsten. Daaronder bevond zich een kleipijpje met in reliëf... de afbeelding van een standermolen. Een trotse molenaar omringt zich immers met molenparafernalia. Evert of zijn zoon Cornelis van Zeyst moet dit pijpje gerookt hebben totdat het in stukken uiteenviel. Wat de archeologen ook meldden in hun rapport is dat de molen wordt afgebeeld op landkaart van de rivier de Eem, in 1692 gemaakt door Bernard de Roy.

Ik ga om te beginnen op zoek naar de locatie van de molen. Dankzij Google Maps en de kaarten uit het archeologisch onderzoek kom ik een aardig eind, en ook de molendatabase geeft een globale indicatie.

Pluim beschrijft heel mooi de ligging van de molen: achterin het huidige Schoonoordpark, bereikbaar over een holle zandweg (de huidige

Heemskerklaan); aan het eind daarvan begon een nieuwe weg, nog altijd de Molensteeg geheten. De Heemskerklaan volg ik op Google Maps richting de Eem. Ik ga over de Willem Barentzlaan en de Bestevaerweg. Er staat veel nieuwbouw op deze plek. Ik switch tussen kaart en satelliet en bekijk foto's vanaf de straat. Gelukkig is er ook nog de website topotijdreis.nl, waar je verschillende kaartbeelden tussen 1815 en 2016 op eenzelfde plek kunt raadplegen. Ik switch tussen de kaartbeelden, check tegelijkertijd de situatietekening uit het archeologische rapport, en denk beet te hebben. De oudste kaarten hebben een wat te kleine schaal. De molen staat er in elk geval niet op.

Schoonoord herken ik vanaf ongeveer 1880. Vanaf ongeveer 1897 zie je dat daarvandaan een polderweg doodloopt richting de Eem. Ik herken op latere kaarten uit de jaren '70 een driehoekig perceeltje en een soort verwijding richting de rivier. Vanaf 1989 verandert het beeld. De nieuwe wijk rukt op naar de Eem. De Molensteeg is verdwenen, een andere structuur met rondweg (de Bestevaerweg) komt ervoor in de plaats. Maar wie goed kijkt, ziet dat de molenlocatie blijft bestaan. Weer verandert de situatie op de kaart. In 1998 rukt de bebouwing op tot achter de Bestevaerweg. Ik switch naar Google Maps. Wallenburg ontstaat, een woonwagenkampje. Zoekend naar herkenningpunten ga ik van kaart naar luchtfoto en van oude naar nieuwere situaties. En dan denk ik het zeker te weten: de voormalige molenwerf bestaat nog steeds! Vanaf het Zuiderlicht loopt een fietspad richting de Eem en op de satellietfoto denk ik zelfs de contouren van de molenplattegrond te herkennen. Een wat andere kleur groen verraadt de molenberg!

Ik meld mijn 'vondsten' aan molenkenner Christian Pfeiffer, die nog even zoekt op sites voor molenonderzoek. Niets aanvullends te vinden. Dan rest nog één andere bron: het kadastrale minuutplan. Christian leidt me naar de beeldbank van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, waar kaarten en tafels (registers) makkelijk raadpleegbaar zijn. Na enig zoeken vinden we online de juiste kaart: B03, vervaardigd tussen 1811 en 1832. We zien een vierkant object, mogelijk de molenvoet of het bijbehorende huisje. De object- en perceelnummers zijn gewijzigd, maar wat belangrijker is: door het object staan schuine streepjes getrokken. 'Hooiland' is de beschrijving in de bijbehorende tafel, waarin de naam 'molen' ontbreekt. De heer Faas Elias is de eigenaar. Pluim heeft weer gelijk. Nu weet ik zeker dat de molen al voor 1832 moet zijn gesloopt. En dat mijn aquarel vermoedelijk dus voor die tijd is vervaardigd.

Op locatie

Ik ga op een natte dag in het nieuwe jaar kijken op locatie. Via het paadje bereik ik de dijk. Daar ligt het molenerf. Wat zou er nog in de grond zitten? Iets hoger onkruid verraadt puinresten op de plek van de molen. Ik word aangesproken door twee oudere mannen, wandelaars langs de dijk. Wat ik zoek? Op mijn verhaal kijken ze verwonderd: 'Een molen? Die heb ik nooit gekend.' Dat klopt, want de Eemsche molen is bijna twee eeuwen weg. Maar bij het zien van de foto van mijn schilderij worden ze enthousiast. Een oude vrouw met de bijnaam 'Centje' woonde volgens de mannen aan wat eens de Baarnse Dijk was. Zouden haar erfgenamen dan deze prent...?

Thuis vind ik op een van de molensites een vermelding uit 2007 dat men graag de molen zou

willen herbouwen. In die periode verzezen de molens van Soest en Bunschoten opnieuw. Ik sluit me aan bij dat idee. Wat zou het leuk zijn als we weer een standerdmolen in onze regio zouden hebben. Ook in Huizen speelt die gedachte. Wie weet krijgt De Baars dan niet alleen kleur, maar kunnen we de molen opnieuw beleven. Historische documentatie is er in elk geval genoeg!

* *Karel Loeff is architectuurhistoricus en directeur van Erfgoedvereniging Bond Heemschut. Hij is tevens oud-voorzitter van de HK Laren.*

De laatste eigenaar van de aquarel

De juffrouw Moolenaar van Pluim blijkt Gijsbertje van den Hoek (1877-1966) te zijn, in 1910 getrouwd met Hendrik Jan Moolenaar (1885-1964). Zij bewoonden een boerderij aan de Baarnsche Dijk 5. In de adresboeken van groenegraf.nl valt te volgen hoe de straatnaam en het huisnummer in de loop der tijden wijzigden: van Eemweg 5 in 1917 naar Eemweg 18 in 1956 en Eemweg 66 medio jaren 1970 door de nieuwbouw van de Zeeheldenbuurt. Het huidige pand dateert uit 1890, dus dat kan het ouderlijk huis van Gijsbertje zijn geweest. Op de kadasterkaart van 1832 is het perceel al eigendom van de weduwe en erven van Willem van den Hoek, de overgrootvader van Gijsbertje. De huidige eigenaar is de heer H. Daatselaar, die ook het perceel met de oude molenwerf aan de Eem bezit.

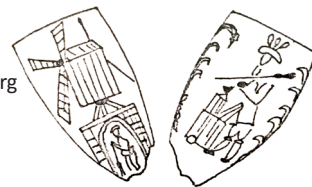
De schilder Veldhuijzen blijkt volgens het militieregister Willem Frederik te heten, hij heeft De Baars waarschijnlijk in

Beeld

Tenzij anders vermeld, afkomstig van de auteur.

Bronnen

hisgis.nl
molendatabase.org
topotijdreis.nl
weiswie.nl

Archief HKB

Pluim, T.: *Over de geschiedenis van Baarn* (1932)
Hooyer, G.: *De geschiedenis van Baarn* (1970)

zijn jeugd geschilderd. Hij was geboren in 1814 te Baarn, maar het gezin vertrok naar Amsterdam waar zijn vader Gerrit Pietersz Veldhuijzen koopman in hout was en zijn moeder Pieterella van Maaren een houtzaagmolen in eigendom had. Willem Frederik was niet de enige met een creatief beroep, zijn oudere broers Pieter (1811) en Herman (1808) werden respectievelijk kunstschilder/lithograaf en tekenaar.

De overgrootmoeder van vaderszijde van Gijsbertje van den Hoek was Grietje Pietersz Veldhuijzen, een zus van de vader van Willem Frederik. We kunnen het mevrouw Moolenaar niet kwalijk nemen dat ze de doopnamen van dat verre familielid door elkaar heeft gehusseld. Haar zoon Pieter Moolenaar heeft ook op Eemweg 66 gewoond en overleed in 1986. Hiermee is het raadsel van de laatste recente verblijfplaats van de aquarel en waarom het is opgedoken bij de kringloopwinkel van Eemnes helaas nog niet opgelost. (red.)

Rectificatie

Na publicatie van het artikel 'Baarn in de Tweede Wereldoorlog...' in de vorige *Baerne* ontving de redactie een verzoek tot rectificatie van niemand minder dan de zuster van Ernst Sillem. Hij was de 17-jarige lyceïst die in de eindexamenklas zat en in de nacht van donderdag 23 op vrijdag 24 januari 1941 de binnenmuren van het Baarnsch Lyceum bekladde met anti-Duitse leuzen. Ruim een jaar later, in april 1942 vestigde de *Ortskommandantur* zich pas in het lyceum, vandaar dat het onderschrift bij de foto van de graffiti in het Baarnsch Lyceum onjuist was.

Mevrouw A. Scholten van Aschat-Sillem zat destijds in de tweede klas van het lyceum en vertelde aan de auteur Wim

Velthuizen dat na de ontdekking van de teksten de school op slot ging. Rector dr. J.A. Vor der Hake zat er behoorlijk mee in zijn maag en er werd erg geheimzinnig over gedaan. Het gerucht ging dat er een lijk zou zijn gevonden. De leerlingen kregen een hele week vrij tot de muren weer schoon waren. Het lekte toch uit dat er teksten op de muren hadden gestaan, maar niemand wist wat, of wie het gedaan kon hebben. Ernst Sillem's zuster had er ook geen idee van en hoorde pas veel later dat haar broer de dader was geweest. Mevrouw Scholten is in april jl. met leerlingen van het Baarnsch lyceum naar Dachau gegaan. Ook haar broer Ernst maakte deel uit van het reisgezelschap.

HEEFT U NOG OUDE FILMBEELDEN & FOTO'S VAN BAARN ?

De Historische Kring zoekt materiaal gemaakt tussen de jaren '50 en '80
Heeft het iets met Baarn te maken? Stuur ons een e-mail of bel!

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn
telefoon 035 5413321
www.debaarnsenotarissen.nl
email : info@debaarnsenotarissen.nl

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woon-zorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk. Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven. Zie www.huizebrandsen.nl

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

apotheek.julius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

DOKA-ZEGELS (1963-1975)

Ook in de jaren zestig van de vorige eeuw hadden kleine Baarnse winkeliers te maken met veel concurrentie van de middenstand uit andere omliggende plaatsen en van het grootwinkelbedrijf. Er werd gezocht naar een manier om gezamenlijk klantentrouw te stimuleren door het uitgeven van spaarzegels. Dat gebeurde onder andere bij de coöperatie DOKA. Er waren destijds wel meer winkels die spaarzegels uitgaven, maar DOKA-zegels werden uitgegeven door coöperaties van winkeliers uit meerdere branches.

door Douwe van der Meulen

Ontstaan

Aan het begin van de jaren zestig werd in Amstelveen het moderne overdekte winkelcentrum Plein 1960 geopend, het latere 'Stadshart'. Amstelveen was in die jaren een snelgroeiende gemeente. Om te voorkomen dat zij veel van hun klanten zouden verliezen, besloten de winkeliers van het Oude Dorp en de Karselaan zich te verenigen in de coöperatie DOKA. De middenstanders besloten tot het gezamenlijk uitgeven van gratis spaarzegels. Zo zou het oude centrum in het dorp aantrekkelijk blijven en werden klanten gebonden aan de daar gevestigde zaken. De winkeliers maakten voorheen al onderlinge afspraken over bijvoorbeeld winkeltijden en de Sinterklaasintocht.

De Amstelveense coöperatie startte op 1 februari 1962 met 31 leden. Na anderhalf jaar

was dat aantal gegroeid tot meer dan zestig. Hoogtepunt in het bestaan van de DOKA was een actie waarbij maar liefst 72 bussen met DOKA-spaarders van Amstelveen naar attractiepark Slagharen reden.

Naar voorbeeld van Amstelveen werden ook in andere plaatsen DOKA-coöperaties opgericht. Zo kwamen er al gauw DOKA-coöperaties in Driebergen en Zeist. De verschillende DOKA-afdelingen hadden eens per jaar een landelijke vergadering, georganiseerd door DOKA-Nederland. Toen de winkeliersformule DOKA zich uitbreidde buiten Amstelveen, werd de betekenis van de afkorting DOKA gepresenteerd als Door Organisatie Krachtige Acties, al waren er ook mensen die meenden dat DOKA een anagram was van het woord KADO.

Baarn

Het gezamenlijk naar buiten treden van Baarnse zelfstandige winkeliers bleef lang beperkt tot eenmalige acties. Zo was er in juni 1949 de actie 'U woont in Baarn... U koopt in Baarn', waarbij 62 Baarnse middenstanders BaMi-zegels uitgaven. Na de oorlog bestonden er drie Baarnse winkeliersverenigingen: Laanstraat, Oosterhei en Brink-Centrum. Deze verenigingen voerden in 1962 een geza-

Voorzijde zegelboekje (8,4 x 24,9 cm).

menlijke Sint-Nicolaasactie. In 1963 besloten de besturen van verenigingen Laanstraat en Oosterhei tot het houden van een informatieavond met het oog op het oprichten van een DOKA-coöperatie. Op 9 juli 1963 werd een DOKA-vergadering belegd in hotel Astoria in de Oranjestraat. Omdat de voorzitters van de Laanstraat en Oosterhei waren verhinderd, werd de vergadering geleid door H.C. Puper, de secretaris van Oosterhei en eigenaar van een rotanwinkel in de Schoolstraat.

Er kwamen ongeveer honderd winkeliers op de bijeenkomst af. Een aantal middenstanders uit Amstelveen, een bedrijfseconoom en een reclamedeskundige gaven die avond voorlichting. Op 30 juli 1963 volgde de oprichtingsvergadering van de Baarnse Coöperatieve Aktievereniging DOKA in de kleine zaal van Astoria. Aan het eind van de bijeenkomst gaven ongeveer dertig van de veertig aanwezige winkeliers zich op als lid. Winkeliers die zich na 1 januari 1964 wilden aansluiten bij de DOKA dienden f 50,- entreegeld te betalen. Het eerste Baarnse DOKA-bestuur bestond uit voorzitter H. Ch. Puper, secretaris A. Hardeveld (later Jan Blonk), penningmeester Gerrit de Zoeten en de bestuursleden S. Gielen, W.J. Palland en J. van Hall jr. Het ledenaantal zou van 61 leden in 1964 oplopen naar gemiddeld 95 in 1973. In oktober 1963 werden huis aan huis spaarzegelboekjes verspreid. De aanhef van de aankondiging in de *Baarnsche Courant* luidde 'Aan alle Baarnse huisvrouwen' en dat zou tegenwoordig een stortvloed van ontstemde reacties opleveren. Bij de DOKA aangesloten winkeliers werden op gezette tijden vermeld in de *Baarnsche Courant*.

De winkeliers in de Brinkstraat, Bosstraat, Kerkstraat en Stationsweg vormden de winkeliersvereniging 'Brink-Centrum' (BC) en waren geen lid van de DOKA-coöperatie. Tegelijk met de DOKA-actie besloot deze winkeliersvereniging tot een eigen actie met koopzegels. Deelnemende winkeliers waren herkenbaar door een grote BC-zegel op hun etalageruit. Klanten konden voor elke bestede gulden een koopzegel van 10 cent kopen. Voor een volle spaarkaart, ter waarde van tien gulden, kon voor f 15,- worden besteed bij de deelnemende BC-winkeliers.

De zegels

Er werden geen DOKA-zegels verstrekt op boeken, brood en rookartikelen. Supermarkten deden niet mee aan het zegelsysteem. Door iedere DOKA-winkelier werd voor 1 zegel van 1 cent 1½ cent aan de vereniging betaald. Het verschil van ½ cent kwam ten bate van de vereniging. Het kwam erop neer dat DOKA-winkeliers 3% van hun winst derfden, waarvan 2% naar de klanten ging, terwijl 1% gestort werd in de DOKA-kas. Hiervan werd onder andere de gezamenlijke reclamevoering betaald. Klanten kregen gratis zegels, een zegel voor elke bestede 50 cent. Later werd dit bedrag verhoogd tot een gulden. Naast de kleine zegeltjes bestond een zegelformaat ter grootte van zes kleine zegeltjes. De zegels betekenden voor de klant 2 % korting op de normale winkelprijzen. Om de drie jaar werd het uiterlijk van de zegels veranderd.

Een boekhoudkantoor zorgde voor de administratie van de coöperatie. De zegelrollen

werden door de DOKA-bestuur aangekocht via de Nederlandse Middenstands Bank aan de Nieuwstraat. De zegels werden ingekocht via DOKA Nederland. Volgeplakte boekjes met 300 zegels konden bij alle deelnemende winkeliers worden ingeleverd, waarna een waardebond werd verstrekt.

DOKA-zegels waren gratis, veel later zouden ook koopzegels worden uitgegeven. Voor elke bestede gulden kon een koopzegel worden gekocht.

*Impressie van een grote DOKA-zegel. (3,0 x 4,5 cm)
Juist de alledaagse dingen zijn moeilijk vindbaar.
DOKA-zegels werden opgeplakt en ingeleverd.
Helaas is het dan ook niet gelukt om echte DOKA-zegels te vinden. Het zou mooi zijn als er door dit artikel nog ergens zegels zouden opduiken...*

Klantenkorting

De gratis zegels gaven recht op klantenkortingen. De zegels dienden in een zegelboekje te worden ingeplakt. Bij de speciale Paaskippenactie kon een volle kaart worden ingeleverd tegen een braadkip van Iglo. De benodigde voorraad bevroren kippen lag opgeslagen in de enorme diepvriescel van groothandel Brouwer aan de Nieuwstraat (onder de latere winkel van 'Arie de Knaller' naast de Aldi).

De DOKA-slagers Groeneveld, De Groot en Schuiling leverden voor de kerstactie van 1963 maar liefst 1169 rollades of stukken rosbief.

Theaterbezoek

Bij een van de DOKA-acties kon tegen inlevering van twee spaarkaarten in theater Gooiland in Hilversum een voorstelling van Willy Walden en Piet Muyselaar worden bezocht, inclusief vervoer per touringcar en een consumptie. In februari 1966 kon een voorstelling van *Potasch en Perlemaer*, gespeeld door Tonny Merkel en Dries de Boer, worden bezocht in het Baarnse Musis Sacrum. Daartoe kreeg men bij één vol DOKA-boekje een rijksdaalder + een toegangskaartje met consumptiebon gratis. Ook werden er als actie wel reizen georganiseerd door de DOKA.

Ter gelegenheid van de trouwdag van prinses Beatrix en Claus von Amsberg, op 10 maart 1966, was een 'doorlopend feestelijk filmprogramma voor jong en oud' in het Flora-theater. Dit gebeurde tegen een 'feestelijke entree' van 25 cent 's middags en 50 cent 's avonds.

Extra waarde

Een jubilerende winkelier gaf wel eens tijdelijk het dubbele aantal zegels. Rond de Sinterklaastijd en met Kerst waren volle DOKA-

boekjes soms f 4,- waard. Bij besteding van die vier guldens kregen kopers opnieuw acht zegels. Tijdens de actieweken stond op sommige dagen op de hoek van de Eemnesserweg en de Nieuwstraat een versierde DOKA-caravan waar de volle zegelboekjes tegen de verhoogde waarde konden worden ingeleverd.

Maandelijks werd een trekking gehouden uit de ingeleverde volle zegelkaarten. Getrokken namen konden dan een gratis product afhalen in de winkel, bijvoorbeeld een doos bonbons.

Speldjes

De DOKA-winkeliers speelden in 1964 in op de rage van speldjes verzamelen. Voor de speldjesverzamelaars waren er 10 verschillende kleuren DOKA-speldjes in omloop. Elke week werd door een deel van de winkeliers een speldje in één kleur weggegeven bij besteding van een rijksdaalder. Zo kon in de ene week op donderdag, vrijdag en zaterdag een rood speldje worden 'verdiend' bij zeven winkeliers, de week daarna kon een anders gekleurd

Twee kleuren speldjes.

speldje bij zeven andere winkeliers worden 'verdiend'. Later dat jaar werd voor verzamelers een speldjesruilbeurs opgezet.

Afloop

Naast het succes van de coöperatieve opzet speelden ook ontwikkelingen die voor verdeeldheid zorgden. Zo waren er natuurlijk winkeliers die veel zegels nodig hadden, maar ook die minder zegels afnamen omdat ze minder verkochten. Met name de groentehandelaren Kraay (met vestigingen aan de Laanstraat en de Brink) en Van der Vuurst (groentehandelaar en buurtwinkel met A&O-kruidenierswaren) verstreken veel DOKA-zegels. Met de komst van

een nieuwe Albert Heijn kwam meer concurrentie tussen de buurtwinkels en de supermarkten. Daarnaast werd vanuit de winkeliersvereniging gestreefd naar uniforme winkeltijden. Dat betekende in de praktijk dat alle winkels op de maandagmorgen dicht zouden moeten zijn in plaats van op woensdagmiddag. Een winkel als Albert Heijn was echter op beide dagdelen geopend. Voor bakkerijen, slagerijen en groentezaken was gesloten zijn op maandagmorgen trouwens niet erg aantrekkelijk. Consumenten hadden op maandagmorgen immers geen behoefte aan bijvoorbeeld schoenen of kleding, maar wel aan versproducten. De supermarkten deden ook niet mee aan de DOKA.

NEDERLANDSCHE MIDDENSTANDBANK N.V.
GEVESTIGD TE AMSTERDAM
KANTOOR BAARN

660 1

DOKA-ZEGELS	KASOPSTELLING
Verkoop:	..... à f 1000,—
..... rol/boekje à f 50,— . . . . . f 200,—	..... 100,—
..... (waarvan per rol f 37,50 zegels, f 10,80 akties en BTW 16% = f 1,70	..... 2 " 25,— 50,—
..... DOKA kadobonnen . . . . . f	..... " 10,—
Ingewisseld:	..... 1 " 5,— 5,—
..... 32 volle vellen à f 4,50 . . . . . f 144,—	..... " 2,50
..... kadobonnen . . . . . f	..... 1 " 1,— 1,—
Door bank te ONTVANGEN/BETALEN . . . . . f 56,—	..... kwartjes
Paraaf kassier:	..... dubbeltjes
	..... stuivers
	..... centen
	f 56,—

Naam detaillist: v.d. Vuurst

..... t.g.v. BOEKING:

..... t.l.v. Doka-gebl. rekg. en vrije rek. f .....

Datum: 18/9 74 Code no. 16 nwo Doka kado rek. . . . . f .....

NMB-betalingsbewijs afname DOKA-zegels.

In 1974 besloten de firma Kraay en Henk van der Vuurst ermee te stoppen. Van der Vuurst verkocht op een gegeven moment naast DOKA-zegels ook A&O-zegels en koopzegels. 'Ik had het idee dat ik niet anders deed dan cadeautjes weggeven', aldus Henk van der Vuurst. Hun vertrek had als gevolg dat de deelname van anderen aan de DOKA-actie snel terugliep. In 1975 verscheen een advertentie in de *Baarnsche Courant* met als titel: 't Is jammer, mensen, maar de DOKA moet stoppen'. In de advertentie werd meegedeeld dat er meerdere redenen waren om te stoppen met de DOKA-zegels. Niet alleen liep de deelname voor spaarzegels terug, maar ook de kosten voor de winkeliers gingen steeds zwaarder drukken. Met de overgebleven kleinere winkeliersgroep werd het voor de consumenten minder aantrekkelijk om DOKA-zegels te sparen. Vanaf 1 januari 1976 werden geen DOKA-zegels meer uitgegeven. De volle boekjes (ook volle kanten van kaarten) konden nog tot 31 januari 1976 worden ingeleverd bij een vijftal winkeliers. De DOKA-waardebonnen van f 10,- dienden tot 31 december 1975 te worden besteed. De DOKA-cadeaubonnen konden tot drie maanden na uitgifte, dus uiterlijk 31 maart 1976, worden aangeboden.

Tijdens het 13-jarige bestaan van het zegelsysteem in Baarn was via de volle DOKA-kaarten voor 1,5 miljoen gulden terugbetaald aan de Baarnse consumenten. Uit het accountantsrapport van 1973 blijkt dat de zegelopbrengst van 1972 f 68.700 bedroeg. Het topjaar van de zegelopbrengsten was 1968, met een bedrag van f 86.283,50. De gemiddelde kosten bedroegen f 890,- per lid.

De afloop in Amstelveen

Iedere winkelier moest een minimumbedrag inleggen in de reclamekas. Er waren evenwel winkeliers die dat minimumbedrag niet haalden. Ook kwam het voor dat winkeliers in een jaar minder zegels verkochten dan de minimale twee rollen DOKA-zegels. Omdat hun afdracht aan de DOKA wel was ingeboekt voor de aangekondigde acties, werden die winkeliers in staat gesteld om een suppletienota voor het ontbrekende bedrag te betalen. Als een winkelier bijvoorbeeld slechts voor f 700,- aan zegels had verkocht, betaalde hij een suppletienota van f 300,- 'Dat hadden ze nooit moeten doen', aldus Dick Hermanns, voorzitter van de DOKA-zegelactie in Amstelveen, 'dat luidde de ondergang in van de DOKA'. In de negentiger jaren hield DOKA Amstelveen op te bestaan. Wel verscheen er een eigen krant die later werd verkocht aan uitgeverij Wegener.

Met dank aan de heren Henk van der Vuurst, (oud-lid DOKA Baarn) en Dick Hermanns (oud-voorzitter DOKA Amstelveen).

Beeld

Tenzij anders vermeld, afkomstig van HKB.

Bronnen

Archief Baarnsche Courant

Archief Historische Kring Baerne

Accountantsrapport De Tombe/Melse & Co betreffende de jaarcijfers 1973 van Coöp. Aktievereniging "DOKA" te Baarn.

DOKA-PUZZEL

K L B A A R N S E K U N S T H A N D E L O V
 A E P D D O V A N H A L L O N E T I U L O L
 S D A E E T Z H E V N T E N B R O E K E S E
 B N L T O N E E T A E N A M E D R U U H T Y
 E A L E U E I N E N L D E S A F F I E R E E
 R H A X D R L D O D E S C H M I D T R H R N
 G R N T E E M R Z I J I D E B E T U W E A B R
 E E D I D D A I E K G D S V N P V L V R A E
 N Z V E E N K K D R H I I E M A E E A M A I J
 B I J A L J A E X A E U S S A N K L W N S N U
 O E N H O V R A N H S S K D N U E O L E S K
 K S K O N L N D N E U E E I S N P E E N M S
 M N O E G E R E R D N R W I T I M R E K I P
 A R O K G I N S R E V E S V A Q U D U N T R
 G A Y O K N E E D U P S A C M U R M W I S U
 B A H S I N D T U O N N R A H E T A E T Z Y
 U B E B U N O R K B M E J E E U S N N I B T
 T G T C A O S D V E U N L G T V I J V E O A H
 E S A V R T E B R A I J I N U A T A F N O B A
 R L C G I O S K Ü W N I T N E N O O F K Y K
 L N E H G N E L S H L D S E D M S N R L H V
 W D A E O S T Y A I R T E E N B R E K O U A
 E G D M T U A V U W E M R R O H Z E E K I N
 S B E I J T A T H E E R R A C V I J U G V Y S G
 T E N O R R C E N L E O A N E E N I S T W I
 E N H K L S A I N E D J C K N I N P S I A N
 N N A K A P S H S I U H N E W U E I N C A K
 E I V O K E P P E L V E L D H U Y S E N Y E
 N N E O V A N V U G T M U N I J E B N A V E L
 G G R L R B R E U N E S S E E P U P E R R N

Streek onderstaande DOKA-deelnemers door in het letterveld. Letters worden slechts eenmaal gebruikt. De overgebleven letters vormen de oplossing.

Baarnse IJzerhandel	Hak	Luiten	Van der Ree
Baarnse Kunsthandel	Harmsen	Nieuwenhuis	Van der Ven
Babyhuis	Hartman	Ooitink	Van der Vuurst
Benning	Haver	Oosterbaan	Van Dijk
Bokma	Hendrikse	Palland	Van Ginkel
Breunesse	Hendrikx	Ploeg	Van Hall
Bührmann	Hogenaar	Puper	Van Kooy
Buitenhuis	Huurdeман	Schmidt	Van Leeuwen
Buter	In 't Veld	Schouten	Van Merkestijn
City	Inge (Babyhuis)	Schuijff	Van Steenis
Cor Wals	Jacobson	Schuiling	Van Vugt
de Betuwe	Kasbergen	Smits	Veldhuysen
De Goedkope Winkel	Keijzer	Spruyt	Vermeulen
De Groot	Keppel	Stam	Visser
De Jong	Klok	Strumpel	Waayer
De Oude	Knotters	t Binnenhuis	Westeneng
De Saffier	Kool	Ten Broeke	Wijnja
De Textielhoek	Kraay	Unique	Woerdman
De Zoete	Kuijer	Van Beijnum	Zeilmaker
Denekamp	Lacunes	Van der Dussen	
Gielen	Leyen	Van der Ent	

GIFTEN EERSTE KWARTAAL 2018

Dit kwartaal is de schat van de Oudheidkamer met maar liefst 42 objecten uitgebreid. Daartussen bevinden zich 9 boeken, 2 kunstwerken, een set van 34 schoolplaten, 18 promotie-artikelen en 4 stuks textiel. Op onderstaande foto ziet u een selectie van de recente giften. Wij danken de gulle gevers van harte!

Mocht u van zins zijn om op te ruimen en treft u tijdens die actie spullen aan die van Baarnse afkomst zijn of als onderwerp Baarn hebben? In de collectie van de OHK zullen ze een goed tehuis vinden.

Een willekeurige selectie van de recente giften: een wit sleutelkoord van Welzijn; een groen sleutelkoord van De Leuning; een mini-vrachtwagen De Ruijter broodversierders; een marmeren beeldhouwwerk, genaamd Transparantie, gemaakt door Coen Winkelman; metalen ladenkastje met naaibehoeften van Waldes Koh-i-Noor; metalen GLIM-blik (voor schoenpoetsbehoeften); enkele schoolplaten van Ten Brink; het boek Poppenkind van Carolien Cramer.

EXCURSIE NAAR DOESBURG

De excursie voor dit jaar leidt ons naar Doesburg en wel op zaterdag 1 september 2018. Doesburg, gelegen aan de oostelijke IJsseloever, heeft een indrukwekkende geschiedenis en beschikt over stadsrechten sinds 1237. De stad is lid van de Hanze (een verbond van Duitse en Noord-Europese handelssteden) en vormt heden ten dage een charmant, schilderachtig stadje met veel interessante plaatsen en gebouwen.

9.15 u Vertrek vanaf Station Baarn, aan de centrumzijde.

10.30 u Ontvangst met koffie e.d. in De Waag anno 1478, het oudste café-restaurant van het land.

11.00 u Rondrit per huifkar (bij regen staat de huif omhoog) om kennis te maken met dit mooi gerestaureerde stadje en om te zien waar we na de lunch nog naar toe gaan.

12.30 u Lunch in De Waag

I Bezoek aan het streekmuseum De Roode Tooren met een werkende tabakskerverij (1894), een kruidenierswinkel (1880), archeologische vondsten, maquettes van de stad rond 1600 en een portrettengalerij van bekende Doesburgers. Er is een tijdelijke expositie 'De IJssel als Strijdtoneel'.

II Het Mosterdmuseum, alom bekend als Doesburgsche Mosterdfabriek, waar wij ook de mosterdbereiding zullen aanschouwen.

Facultatief is er de mogelijkheid om de Société Musée Lalique Pays-Bas, Gasthuisstraat 1, te bezoeken. Het is geheel gewijd aan de juwelen- en glaskunstenaar René Lalique (1860-1945).

15.30 u Nazit met een drankje in De Waag

16.00 u Vertrek uit Doesburg.

Kosten

  50,- per persoon.

Deelname

Betaling via bankrekening NL55INGB0006589113 t.n.v. Historische Kring Baerne o.v.v. Excursie 2018, het aantal deelnemers en uw telefoonnummer.

Neem uw museumkaart mee,  n een paraplu (indachtig excursie 2017).

Tot zaterdag 1 september a.s.!

Peter Wertwijn
M 06 51 276 063

Peter Schmidt
T (035) 54 183 87

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne.
Oplage: 850 ex.
Vormgeving en druk:
Drukkerij BakkerBaarn.

Redactie

Henriëtte Beuk
Martijn van Empel
Eric Lorier
Marjo Stam
E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne
Postbus 326
3740 AH BAARN
T (035) 54 303 77
E info@historischekringbaerne.nl
I historischeckringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB
Hoofdstraat 1a
3741 AC BAARN
Ingang via de bibliotheek, in het souterrain. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo 14-16 u en za 11-13 u of op afspraak. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar oudheidkamer@historischeckringbaerne.nl.

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Contributie

Per jaar en per adres € 16.
NL18 INGB 0004.192.133 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn. Extra bijdragen zijn van harte welkom. Als lid ontvangt u het kwartaalblad *Baerne* en heeft u gratis toegang tot onze lezingen.
De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen NL: € 10 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Los exemplaar € 3,50.
Oudheidkamer HKB,
Hoofdstraat 1a;
Bruna, Laanstraat 32.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon
T (035) 54 130 01
E ledenadministratie@historischeckringbaerne.nl

Dagelijks bestuur

Dhr. J. Baerends
voorzitter
T (035) 54 228 54

Mw. M. Olthof
secretaris
T (035) 54 306 65

Dhr. J. van Eijk
penningmeester
T (035) 62 269 66

Algemeen bestuur

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
werkgroep Oudheidkamer
T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra
werkgroep Oude Begraafplaats
T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
werkgroep Archeologie
T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk
redactie *Baerne*
M 06 27 357 807

Dhr. M. van der Stoep
werkgroep Communicatie
T (035) 88 850 15

Dhr. G. de Vries
M 06 30 111 701

Mw. Th. Kruidenier-Brands
T (035) 54 178 60

AGENDA

11-aug	Laatste dag expositie 'Stracké & Co' in de Oudheidkamer
18-aug	Opening expositie 'Architectuur in Baarn', 11.30 u in de Oudheidkamer
1-sep	Cultureel Festival, u vindt ons in de Laanstraat
1-sep	Excursie naar Doesburg, vertrek om 9.15 u vanaf Station Baarn, centrumzijde
15-sep	Open Monumentendag, thema 'In Europa'

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Inruilactie

Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

RUG CENTRUM
BAARN
specialisten in beweging

FYSIOTHERAPIE
CHIROPRACTIE
OEFENTHERAPIE
MANUELE THERAPIE
PODOTHERAPIE
REVALIDATIE
ECHOGRAFIE
SHOCKWAVE

U bent van harte welkom
in ons moderne centrum,
met een vriendelijk en
professioneel team.

**Plus-
praktijk**

Plataanlaan 5 3741 WE Baarn tel: 5411346 www.rugcentrumbaarn.nl

Dit lid van de Historische
Kring Baerne is op deze
manier uitgenodigd voor
een persoonlijke rondlei-
ding (op afspraak)
bij Rugcentrum Baarn,
inclusief koffie.